

САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН АУДИТ

Шалгагдагч этгээд санхүүгийн тайлангаа холбогдох хууль тогтоомж, стандарт, захиргааны хэм хэмжээний болон бусад эрх зүйн актын шаардлагад нийцүүлэн үнэн зөв, шударгаар тайлагнасан эсэхэд аудит хийж баталгаажуулна.

ГҮЙЦЭТГЭЛИЙН АУДИТ

Шалгагдагч этгээдийн бодлого, үйл ажиллагаа, чиг үүргийн хэрэгжилт, хөтөлбөр, төсөл арга хэмжээний гүйцэтгэл нь арвилан хэмнэлт, үр ашиг, үр нөлөөтэй эсэхэд аудит хийж, тайлан, дүгнэлт, зөвлөмж гаргана.

НИЙЦЛИЙН АУДИТ

Шалгагдагч этгээд үйл ажиллагаандаа төрийн санхүү, төсөв, нийтийн өмчтэй холбоотой хууль тогтоомж, захиргааны хэм хэмжээний болон бусад эрх зүйн актын нийцэлд аудит хийж, тайлан, дүгнэлт, зөвлөмж гаргана.

ТӨРИЙН АУДИТЫН ТӨРӨЛ, ХЭЛБЭР, ХАМРАХ ХҮРЭЭ

САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН АУДИТ

Санхүүгийн тайлангийн аудит нь байгууллагын санхүүгийн мэдээллийг холбогдох санхүүгийн тайлагнал, зохицуулалтын үзэл баримтлалд нийцүүлэн толилуулсан эсэхийг тогтооход чиглэнэ. Үүний тулд санхүүгийн мэдээллийг залилан, алдаанаас үүдэлтэй материаллаг буруу илэрхийлэлгүй бэлтгэсэн эсэхэд санал дүгнэлт гаргах боломжийг аудиторт олгох зорилгоор аудитын хангалттай ба зохистой нотлох зүйл олж бүрдүүлнэ.

ГҮЙЦЭТГЭЛИЙН АУДИТ

Гүйцэтгэлийн аудит нь төрийн бодлого, түүний дотор аливаа тогтолцоо, үйл ажиллагаа, хөтөлбөр, арга хэмжээ, зохион байгуулалт хэмнэлттэй, үр ашигтай ба үр нөлөөтэй хэрэгжиж байгаа эсэхэд дүгнэлт өгч, эдгээрийг сайжруулах боломж байгаа эсэхэд чиглэдэг.

Гүйцэтгэлийн аудит нь зохистой шалгуур үзүүлэлт болон уг шалгуураас гажсан тохиолдлыг шалтгаантай харьцуулж шалгахын зэрэгцээ бусад асуудалд дүн шинжилгээ хийнэ. Энэ нь аудитын үндсэн асуултад хариулт өгөх ба нөхцөл байдлыг сайжруулах зөвлөмж өгөхийг зорьдог.

НИЙЦЛИЙН АУДИТ

Нийцлийн аудит нь шалгаж буй зүйл эрх бүхий этгээдийн тогтоосон шалгуур үзүүлэлтэд нийцэж байгаа эсэхэд чиглэдэг. Нийцлийн аудитыг үйл ажиллагаа, санхүүгийн гүйлгээ, мэдээлэл шалгагдагч этгээдийн мөрдөх эрх бүхий этгээдийн хууль тогтоомжид материаллаг талаараа нийцсэн эсэхийг үнэлэх замаар хийнэ.

Эдгээр хууль тогтоомжид улсын секторын санхүүгийн удирдлага, төрийн албан хаагчдын ёс зүйг зохицуулсан ерөнхий зарчим, хууль эрх зүйн акт, төсвийн тогтоол бодлого, зөвшилцсөн хэм хэмжээ зэрэг багтана.

АУДИТЫН ИЛРҮҮЛЭЛТИЙН ХУРААНГУЙ

Монгол Улсын Их Хурлын Төсвийн байнгын хорооны "Аудитын сэдэв батлах тухай" 2024 оны 05 дугаар тогтоол, Монгол Улсын Ерөнхий аудиторын 2024 оны "Аудитын сэдэв батлах тухай" А/107 дугаар тушаалыг үндэслэн Төрийн аудитын байгууллагын 2025 онд гүйцэтгэх аудитын жилийн төлөвлөгөөний дагуу Төрийн аудитын тухай хуулиар тодорхойлсон санхүүгийн тайлангийн болон гүйцэтгэл, нийцлийн нийт 3,954 аудитыг гүйцэтгэж тайлан, дүгнэлтийг холбогдох байгууллага, албан тушаалтанд хүргүүлээ.

Санхүүгийн тайлангийн аудитад бүх шатны төсөв захирагчийн төсвийн гүйцэтгэл болон санхүүгийн тайланд бие даасан 3,677 дүгнэлт гаргаж, гүйцэтгэлийн 94, нийцлийн 183 аудит тус тус гүйцэтгэсэн байна.

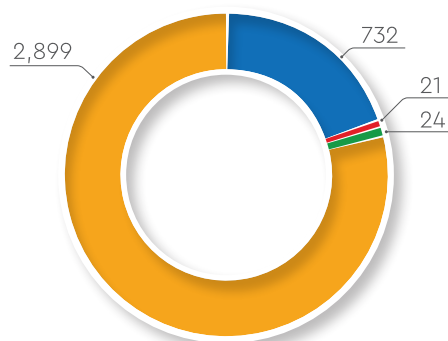
Дүрслэл 1. Гүйцэтгэсэн аудит, (Аудитын төрөл)

Гүйцэтгэл, нийцлийн 277 аудитыг хийж гүйцэтгэсэнээс хуульд заасны дагуу 127, бодлогоор 141, төлөвлөгөөт бус 9 аудитыг хийж, 9,045 байгууллага, хуулийн этгээдийг хамруулсан байна.

Төрийн аудитын байгууллага хуулиар тодорхойлсон чиг үүргийнхээ дагуу улс, орон нутгийн төсвийн байгууллага, төрийн болон орон нутгийн өмчит хуулийн этгээд, төсөл хөтөлбөрийн 6,974 байгууллагын санхүүгийн тайланг хамруулан 3,677 санал дүгнэлт гаргаж, 3297 байгууллагад үе шатны ажлыг хэсэгчлэн гүйцэтгэжээ.

Дүрслэл 2. Санхүүгийн тайлангийн аудитын дүгнэлт, (Дүгнэлтийн төрөл)

Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэлд хийсэн аудитаас гадна санхүүгийн тайлангийн аудитаар 3,676* байгууллагын санхүүгийн тайланд өгсөн дүгнэлтийн 78.9 хувь буюу 2,899 өөрчлөлтгүй, 19.9 хувь буюу 732 хязгаарлалттай, 0.7 хувь буюу 24 сөрөг, 0.6 хувь буюу 21 байгууллагад дүгнэлт өгөхөөс татгалзсан байна.

Өөрчлөлтгүй
Хязгаарлалттай
Татгалзсан
Сөрөг

* Монгол Улсын 2024 оны нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэл болон Засгийн газрын 2024 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайланд хийсэн аудитын дүгнэлтийг хамтатган тооцов.

Төрийн аудитын байгууллага нь аудитын явцад илэрсэн алдаа, зөрчлийг дараах байдлаар авч үздэг. Үүнд:

- Аудитын явцад математик тооцоолол алдсан, нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогыг буруу хэрэгжүүлсэн, мэдээллийг тусгаагүй эсвэл буруу тусгаж илэрхийлсэнтэй холбоотой алдааг аудитын явцад залруулж байна.
- Зөрчлийн шинж байдлаас хамааран зөвлөмж, албан шаардлага өгөх, төлбөрийн акт тогтоох, сахилгын шийтгэл ногдуулах, гэмт хэргийн шинжтэй үйлдлийг хууль хяналтын байгууллагад шилжүүлэх зэрэг арга хэмжээг авч байна.

Дүрслэл 1. Аудитын илрүүлэлт, (ангилал)

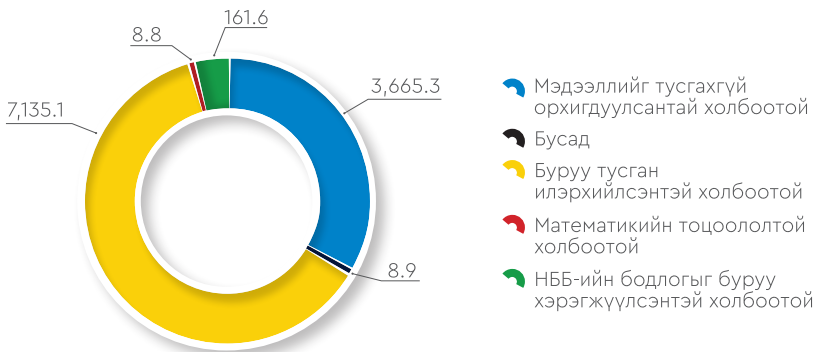

Залруулсан алдаа¹: Аудитын дүнд математик тооцоолол алдсан, НББ-ийн бодлогыг буруу хэрэгжүүлсэн, мэдээллийг тусгаагүй, мөн буруу тусгаж илэрхийлсэн зэрэг нийт 10,979.8 тэрбум төгрөгийн алдааг илрүүлэн, илрүүлэлттэй холбоотойгоор шалгагдагч этгээдийн санхүүгийн тайланд залруулга хийсэн байна². Аудитын явцад шалгагдсан этгээдийн санхүүгийн тайланд дундаж түвшнээс өндөр буюу 20 хувиас дээш хэмжээтэй алдаа нь нийтлэг бүртгэлийн мэдээллийг тусгаагүй орхигдуулсан, буруу тусган илэрхийлсэнтэй холбоотой байна.

¹ Санхүүгийн тайлан дахь ямар нэгэн дүн, тодруулгыг орхигдуулах, буруу тусган илэрхийлсэн алдаатай илэрхийллийг санхүүгийн тайланд зөв дүнгээр илэрхийлж, орхигдуулсан дүн, тодруулгыг буцаан оруулж залруулсан бол залруулсан алдаа гэж үздэг.

² Алдаа нь санхүүгийн тайлангийн элементүүдийн хүлээн зөвшөөрөлт, хэрэгжилт, тодруулгатай холбоотой үүсдэг. Үүнийг нягтлан бодох бүртгэл, тайлагналтай холбоотой алдаа гэж үздэг бол НББ-ийн тухай хууль тогтоомжийг зөрчсөн үйлдлийг зөрчилд тооцож байна.

Дүрслэл 2. Залруулсан алдаа, (ангилал, тэрбум төгрөг)

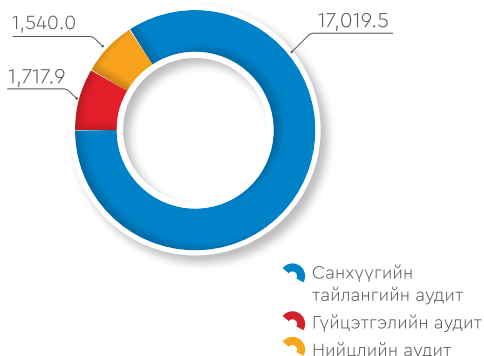

Илэрсэн зөрчил: 2025 онд гүйцэтгэсэн аудитын дүнд нийт 20,277.4 тэрбум төгрөгийн зөрчил илэрсэн бөгөөд дараах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлсэн байна. Үүнд:

<p>3,014 төлбөрийн акт тогтоож, 57.4 тэрбум төгрөгийн зөрчилд хариуцлага тооцсон.</p>	<p>7,424 албан шаардлага хүргүүлж, 14,369.3 тэрбум төгрөгийн зөрчилд арга хэмжээ авсан.</p>
<p>11,998 зөвлөмж өгч, 5,357.0 тэрбум төгрөгийн зөрчил арилгах чиглэл өгсөн.</p>	<p>296 албан шаардлагаар хариуцлага тооцуулах санал гаргаж, 437.9 тэрбум төгрөгийн зөрчилд хариуцлага хүлээлгэх нөхцөлийг бүрдүүлсэн.</p>
	<p>51 асуудлыг хууль хяналтын байгууллагад шилжүүлж, 55.8 тэрбум төгрөгийн зөрчлийг хуулийн байгууллагад шилжүүлэн шалгуулахаар шийдвэрлэв.</p>

Дүрслэл 3. Аудитын зөрчлийн дүн, (Аудитын төрөл, тэрбум төгрөг)

Төрийн аудитын байгууллагын 2025 онд гүйцэтгэсэн аудитаар нийт 20,277.4 тэрбум төгрөг зөрчил илэрснээс 83.9% хувь буюу 17,019.5 тэрбум төгрөгийн зөрчил санхүүгийн тайлангийн аудитаар, 8.5% хувь буюу 1,717.9 тэрбум төгрөгийн зөрчил гүйцэтгэлийн аудитаар, 7.6 хувь буюу 1,540.0 тэрбум төгрөгийн зөрчил нийцлийн аудитын дүнд илэрсэн байна.

АУДИТЫН ШИЙДВЭР, ТҮҮНИЙ ХЭРЭГЖИЛТ

Аудитаар илрүүлсэн зөрчлийн хүрээнд тогтоосон төлбөрийн акт, албан шаардлага, зөвлөмжийн хэрэгжилт нь барагдуулах болон хэрэгжүүлэх хугацаанаас шалтгаалан он дамжин үргэлжлэх онцлогтой. Тайлант оны статистик мэдээний дүнгээр хэрэгжилт хангалтгүй мэт харагдах ч бодит байдалд өмнөх оны хэрэгжээгүй үлдсэн албан шаардлагын 15.3 хувь, зөвлөмжийн 11.0 хувь, мөн тайлант онд тогтоосон төлбөрийн актын 34.4 хувь, албан шаардлагын 41.7 хувь, зөвлөмжийн 64.1 хувийн хэрэгжилтийг тооцох, үнэлэх хугацаа нь хараахан болоогүй байна. Иймд тайлант оны бодит хэрэгжилтийг үнэлэхийн тулд өмнөх оны хэрэгжилтийг зэрэгцүүлэн доорх хүснэгтээр харуулав.

Хүснэгт 3. Аудитын шийдвэрийн хэрэгжилт (төрөл, тоо, хувь)

Зөрчлийн төрөл	Өмнөх он			Тайлант он		
	Үлдэгдэл	Хэрэгжилт	Хэрэгжилт	Илрүүлэлт	Хэрэгжилт	Хэрэгжилт
	/Тоо/	/Тоо/	ХУВЬ	/Тоо/	/Тоо/	ХУВЬ
Төлбөрийн акт	803	361	45.0%	3,014	2,645	87.8%
Албан шаардлага	2,423	1,829	75.5%	7,424	5,688	76.6%
Зөвлөмж	2,938	2,213	75.3%	11,998	8,880	74.0%
Сахилгын шийтгэл ногдуулах албан шаардлага	93	80	86.0%	296	242	81.8%

Аудитаар тогтоосон төлбөрийн акт, өгсөн албан шаардлага, зөвлөмжийн мөнгөн дүн, тэдгээрийн хэрэгжилтийн хувь хэмжээг өмнөх болон тайлант оны байдлаар харуулав.

Хүснэгт 4. Аудитын шийдвэрийн хэрэгжилтийн мөнгөн дүн (тэрбум төгрөг, хувиар)

Зөрчлийн төрөл	Өмнөх он			Тайлант он		
	Үлдэгдэл /тэрбум төгрөг/	Хэрэгжилт /тэрбум төгрөг/	Хэрэгжилт хувь	Илрүүлэлт /тэрбум төгрөг/	Хэрэгжилт /тэрбум төгрөг/	Хэрэгжилт хувь
	Төлбөрийн акт	318.6	29.3	9.2%	57.4	31.3
Албан шаардлага	33,738.5	3,640.6	10.8%	14,369.3	3,244.4	22.6%
Зөвлөмж	9,882.5	6,358.9	64.3%	5,357.0	1,426.7	26.6%
Сахилгын шийтгэл ногдуулах албан шаардлага	417.8	417.6	99.9%	437.9	382.8	87.4%

Өмнөх оноос хэрэгжээгүй үлдсэн шийдвэрийн хэрэгжилтийн хувьд 318.6 тэрбум төгрөгийн төлбөрийн актын 29.3 тэрбум төгрөг, 33,738.5 тэрбум төгрөгийн албан шаардлагын 3,640.6 тэрбум төгрөг, 9,882.5 тэрбум төгрөгийн зөвлөмжийн 6,358.9 тэрбум төгрөг, 417.8 тэрбум төгрөг сахилгын шийтгэл ногдуулах албан шаардлагын 417.6 тэрбум төгрөг тус, тус хэрэгжсэн байна.

Тайлант онд тогтоосон 57.4 тэрбум төгрөгийн төлбөрийн актын 31.3 тэрбум төгрөг, 14,369.3 тэрбум төгрөгийн албан шаардлагын 3,244.4 тэрбум төгрөг, 5,357.0 тэрбум төгрөг зөвлөмжийн 1,426.7 тэрбум төгрөг, 437.9 тэрбум төгрөгийн сахилгын шийтгэл ногдуулах албан шаардлагын 382.8 тэрбум төгрөг тус, тус хэрэгжсэн байна.

Хүснэгт 5. Аудитын шийдвэр өмнөх оны мөн үетэй харьцуулснаар, (тоо, тэрбум төгрөг)

Он		Төлбөрийн акт		Албан шаардлага	
		Тоо	Дүн	Тоо	Дүн
2023	Илрүүлэлт	2,737	242.2	6,734	6,328.4
	Хэрэгжилт	2,276	35.8	5,276	2,215.9
2024	Илрүүлэлт	2,418	76.3	6,389	33,319.7
	Хэрэгжилт	2,136	12.0	4,723	3,252.3
2025	Илрүүлэлт	3,014	57.4	7,424	14,369.3
	Хэрэгжилт	2,645	31.3	5,688	3,244.4

Төлбөрийн актын хэрэгжилт өнгөрсөн оноос нэмэгдэж, албан шаардлагын хэрэгжилт тооны хувьд өссөн ч санхүүгийн үр дүн нь дорвитой нэмэгдээгүй байгаа нь энэ чиглэлд удирдлагын дэмжлэг, хяналт хариуцлагын хэрэгжилтийг сайжруулах шаардлагатай байгааг харуулж байна.

Хүснэгт 6. Аудитын шийдвэр өмнөх оны мөн үетэй харьцуулснаар (Үргэлжлэл)

Он		Зөвлөмж	Сахилгын шийтгэл ногдуулах албан шаардлага	Хууль хяналтын байгууллагад шилжүүлсэн асуудал
		Тоо	Тоо	Тоо
2023	Илрүүлэлт	9,949	355	25
	Хэрэгжилт	8,301	262	0
2024	Илрүүлэлт	9,629	315	27
	Хэрэгжилт	7,245	257	0
2025	Илрүүлэлт	11,998	296	51
	Хэрэгжилт	8,880	242	1

Тайлант онд зөвлөмжийн хэрэгжилтийн тоо өссөн ч хэрэгжилтийн түвшин өмнөх оноос буурч, сахилгын шийтгэл ногдуулах албан шаардлагын хэрэгжилт өмнөх түвшинд байна.

Нөгөө талаас хууль, хяналтын байгууллагад шилжүүлсэн асуудлын тоо нэмэгдсэн боловч бүрэн шийдвэрлэсэн нь бага байгаа нь аудитын шийдвэрийн хэрэгжилтийн дараах хяналт, хариуцлагын механизмыг дээшлүүлэх, удирдлагын түвшинд анхаарч ажиллах, хэрэгжилтийг сайжруулах шаардлагатай байна.

- Төлбөрийн акт, албан шаардлага болон зөвлөмжүүд нь нийтлэгээр нягтлан бодох бүртгэл хөтлөлт, бүртгэл-тооцоо бодолт, худалдан авалт, төсвийн сахилга, дотоод хяналт, хууль дагаж мөрдөхгүй зөрчил давтагдан гарч байгаа нь байгууллагуудын санхүүгийн ил тод байдал, хариуцлагын тогтолцоо тогтвортой бус байгааг харуулж байна.
- Зөвлөмжийн дийлэнх нь хууль хэрэгжүүлж ажиллах, худалдан авалт, дотоод хяналт, нягтлан бодох бүртгэлийн чанар зэрэг суурь процессуудад чиглэж байгаа нь төрийн байгууллагуудын удирдлагын чадавх, хяналт-шинжилгээ, эрсдэлийн удирдлагыг системтэйгээр сайжруулах шаардлагатайг илтгэнэ.

Төлбөрийн акт: 2025 онд төсөв, санхүү, НББ-ийн үйл ажиллагаа болон төсвийн орлого бүрдүүлэх, зарцуулах, нийтийн өмч, хөрөнгө олж бэлтгэх, ашиглах, зарцуулах хадгалах, хамгаалахтай холбоотой хууль тогтоомж, захиргааны хэм хэмжээний болон бусад эрх зүйн хэм хэмжээ зөрчсөн шалгагдагч этгээдийн үйл ажиллагаанд 57.4 тэрбум төгрөгийн 3,014 төлбөрийн акт тогтоосон байна.

2025 онд тогтоосон төлбөрийн актаас 31.3 тэрбум төгрөг, өмнөх оны үлдэгдлээс 29.3 тэрбум төгрөгийг барагдуулж нийт 60.6 тэрбум төгрөгийг барагдуулсан байна. Тайлант онд тогтоосон 3,014 төлбөрийн актын хэрэгжилт тоогоор 2,645 буюу биелэлт 87.8 хувь бол мөнгөн дүнгээр 31.3 тэрбум төгрөг буюу 54.5 хувиар хэрэгжжээ.

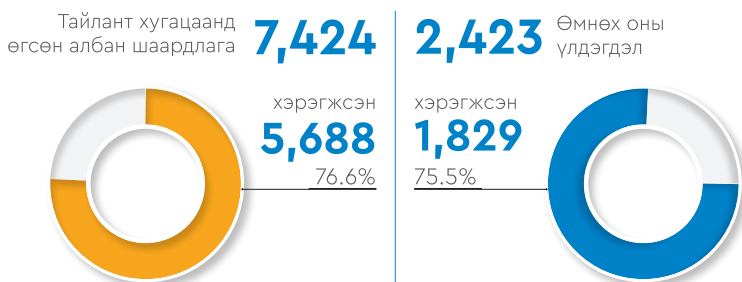
Тайлант оны эцэст нийт 803 төлбөрийн актын үлдэгдлийн 15.6 хувь буюу 125 төлбөрийн актын биелэлтийг тооцох хугацаа болоогүй байна.

Хүснэгт 7. Төлбөрийн актын тоо, дүн, (Зөрчлийн ангиллаар)

Зөрчлийн ангилал	Тоо	Дүн (тэрбум төгрөг)
Төрийн өмч, хөрөнгийг үндэслэлгүйгээр бусдад хандивласан, үнэ төлбөргүй шилжүүлсэн	26	0.4
Төрийн болон орон нутгийн өмчийн эд хөрөнгийг түрээслүүлсэн, ашиглуулсны төлбөр болон борлуулсны орлогыг дутуу төвлөрүүлсэн, эсхүл төвлөрүүлээгүй	62	6.3
Цалин хөлс, шагнал урамшуулал, тэтгэмжийг зөрүүтэй тооцож олгосон	1195	2.9
Төсөвт төвлөрүүлэх ёстой татварын болон татварын бус төсвийн орлогыг төсөвт дутуу төвлөрүүлсэн эсвэл төвлөрүүлээгүй	283	22.7
Бүртгэл, тооцоог зөрүүтэй тооцоолсноос үр дагавар үүссэн	320	3.9
Эрх бүхий этгээдээс тогтоосон норм, нормативыг хэтрүүлэн зарцуулсан	210	1.2
Төрийн болон орон нутгийн өмч, хөрөнгийг дутаасан үрэгдүүлсэн, хууль бусаар ашигласан	70	0.4
Төрийн аудитын тухай хуулийн 21 дүгээр зүйлийн 21.2-т заасан бусад нөхцөл байдал үүссэн	848	19.6

Төлбөрийн актын мөнгөн дүн нь голчлон төсвийн болон өмчийн орлогын дутуу төвлөрүүлэлтээс шалтгаалсан бол зөрчлийн тоо нь цалин, бүртгэл, тооцооллын давтамжтай алдаанд төвлөрч буй нь дотоод хяналт, санхүүгийн сахилга батад системтэй сайжруулалт шаардлагатайг харуулж байна.

Албан шаардлага: 2025 онд алдаа, зөрчлийг таслан зогсоох, давтан гаргуулахгүй байх чиглэлээр холбогдох байгууллага, албан тушаалтанд 14.4 их наяд төгрөгийн 7,424 албан шаардлага өгсөн байна.

Тайлант оны эцэст нийт хэрэгжээгүй 2,326 албан шаардлагын 35.0 хувь буюу 814 албан шаардлагын хэрэгжилтийг тооцох хугацаа болоогүй байна. Тайлант онд тогтоосон албан шаардлагын 40.0 хувийг хууль, тогтоомж, гэрээ, хэлцэл зөрчсөн алдаа, зөрчлийг таслан зогсоож, давтан гаргуулахгүй байх үр нөлөөтэй байлгах чиглэлээр өгчээ.

Хүснэгт 8. Албан шаардлагын тоо, дүн, (Зөрчлийн ангиллаар)

Зөрчлийн ангилал	Тоо	Дүн (тэрбум төгрөг)
Нягтлан бодох бүртгэлийг холбогдох стандарт, хууль тогтоомжийн дагуу зохих ёсоор хөтөлж, баталгаажуулаагүй	690	589.6
Хөрөнгийн тооллогыг холбогдох хууль, тогтоомжид заасны дагуу хийгээгүй, баримтжуулаагүй, баталгаажуулаагүй	259	103.7
Өмч, хөрөнгийг бусдад зүй бусаар ашиглуулсан	42	6.7
Төсвийн хөрөнгийг үр ашиггүй зарцуулсан, зах зээлийн үнээс өндөр үнэтэй эсвэл шаардлагагүй хөрөнгө олж бэлтгэсэн	238	183.2
Төсвийн орлого, зарлагыг буруу тооцоолсон, төсөвт зардлыг хэтрүүлсэн	163	550.0
Төсвийг зориулалт бусаар зарцуулсан	652	24.6
Авлага, өглөгийг тооцоо нийлж баталгаажуулаагүй	294	530.1
Байгуулсан гэрээ, хэлцэл, холбогдох дүрэм, журмыг баримтлаагүй	447	677.3
Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хууль, тогтоомж зөрчсөн нь төлбөрийн акт тогтоох үндэслэл бүрдээгүй бол	369	134.3
Аудитаар илэрсэн алдаа, зөрчил, түүнийг арилгахаар өгсөн зөвлөмжийг хугацаанд нь хэрэгжүүлээгүй бол	258	5,844.0
Хууль, тогтоомж, гэрээ, хэлцэл зөрчсөн алдаа, зөрчлийг таслан зогсоож, давтан гаргуулахгүй байх үр нөлөөтэй гэж үзсэн бусад нөхцөл байдал	4012	5,725.7

Албан шаардлагын дийлэнх нь санхүүгийн бүртгэл, тооллого, худалдан авалт, төсвийн сахилга баттай холбоотой алдаа зөрчил, зөвлөмж болон аудитын шийдвэрийн хэрэгжилтээс шалтгаалсан төрийн байгууллагуудын дотоод хяналт ба хариуцлагын тогтолцоо сул байгаатай холбоотой юм.

Иймд аудитын шийдвэрийн хэрэгжилтийг сайжруулах механизмыг эрх зүйн зохицуулалт, байгууллагын засаглал, хяналт-шинжилгээ, үнэлгээтэй уялдуулан тогтолцооны түвшинд авч үзэх шаардлагатай гэж үзэн холбогдох хууль тогтоомжид өөрчлөлт оруулах саналыг боловсруулан ажиллаж байна.

Зөвлөмж: Төрийн аудитын тухай хуулийн 20 дугаар зүйлд заасны дагуу аудитын дүгнэлтэд тулгуурлан төрийн санхүү, төсөв, нийтийн өмчтэй холбоотой хууль тогтоомж, захиргааны хэм хэмжээний акт, бусад эрх зүйн актын хүрээнд нийтийн өмчийг төлөвлөх, хуваарилах, ашиглах, зарцуулах үйл ажиллагааны арвилан хэмнэлт, үр ашигтай, үр нөлөөтэй байдал болон төрийн санхүүгийн удирдлагыг сайжруулах зорилгоор шалгагдагч этгээд болон холбогдох бусад албан тушаалтанд 2025 онд нийт 11,998 зөвлөмж хүргүүлсний 74.0 хувь буюу 8,880, өмнөх оноос шилжиж ирсэн 2,938 зөвлөмжийн 75.3 хувь буюу 2,213 нь тус тус хэрэгжсэн байна. Тайлант онд тогтоосон зөвлөмжийн хэрэгжилт өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 1.1 нэгж хувиар буурсан байна.

Тайлант оны эцэст нийт 3,843 зөвлөмжийн үлдэгдлийн 54.1 хувь буюу 2,080 зөвлөмжийн биелэлтийг тооцох хугацаа болоогүй бол нийт зөвлөмжийн 40.5 хувийг хууль тогтоомжийн хэрэгжилттэй холбоотой өгчээ.

Хүснэгт 9. Зөвлөмжийн тоо, дүн, (Зөрчлийн ангиллаар)

Зөрчлийн ангилал	Тоо	Дүн (тэрбум төг)
Орлого бүрдүүлэлттэй холбоотой	308	72.2
Төсвийн төлөвлөлт, гүйцэтгэлтэй холбоотой	653	490.8
Нягтлан бодох бүртгэл, тайлагналтай холбоотой	2,307	208.6
Арвилан хэмнэлт, үр ашиг, үр нөлөөтэй холбоотой	548	176.0
Хууль тогтоомжийн хэрэгжилттэй холбоотой	4,883	2,183.4
Дотоод хяналт, хариуцлагатай холбоотой	2,223	316.2
Худалдан авалттай холбоотой	685	1,047.3
Зориулалт бус зарцуулалттай холбоотой	235	5.9
Бусад	156	856.6

Зөвлөмжийн ихэнх нь хууль тогтоомжийн хэрэгжилттэй холбоотойгоор өгсөн нь төрийн байгууллагуудын худалдан авах ажиллагааны хууль тогтоомж зөрчих, дотоод хяналт ба НББ, тайлагналын алдаа, зөрчилд төвлөрч, төсвийн төлөвлөлт болон орлого бүрдүүлэлтийн чанар, үр ашигт байдлыг нэмэгдүүлэх шаардлагатай байгааг илтгэж байна.

Илэрсэн нөхцөл байдлыг шалгагдагч байгууллагуудын удирдлагад дахин анхааруулж, ил тод байдлаар танилцуулж, хэрэгжилтийн хариуцлагыг тодорхой болгох, зөрчлийг бүрэн арилгах, шийдвэрийн хэрэгжилтийн механизмыг үр нөлөөтэй байдлаар сайжруулах шаардлагатайг нотолж байна.

Сахилгын шийтгэл ногдуулах албан шаардлага: Төрийн аудитын тухай хуулийн 42 дугаар зүйлийн 42.3-т "Энэ хуулийн 42.1, 42.2-т заасан үндэслэл бүрдсэн тохиолдолд төрийн аудитын байгууллага тухайн албан хаагчид холбогдох сахилгын шийтгэл ногдуулах талаар эрх бүхий албан тушаалтанд албан шаардлага өгөх ба эрх бүхий албан тушаалтан ямар шийдвэр гаргасан талаараа албан шаардлагад заасан хугацаанд төрийн аудитын байгууллагад хариу мэдэгдэнэ" гэж заасны дагуу 2025 онд 296 сахилгын шийтгэл ногдуулах албан шаардлага хүргүүлсний 242 буюу 81.8 хувь, өмнөх онуудын үлдэгдэл 93 сахилгын шийтгэл ногдуулах албан шаардлагын 86.0 хувь буюу 80 албан шаардлага тус тус хэрэгжсэн байна.

Сахилгын шийтгэл ногдуулах албан шаардлагын хэрэгжилт 81.8 хувьд хүрсэн нь дээрх хуульд заасан хариуцлагын механизмыг хэрэгжүүлэхэд тодорхой ахиц байгааг харуулахын зэрэгцээ, шийдвэрийн биелэлтийг эрх бүхий албан тушаалтны түвшинд цаг хугацаанд нь хангах, зөрчил дахин гарахгүй байх тогтолцооны хяналт, хариуцлагын үр нөлөөг нэмэгдүүлэх шаардлагыг давхар тодотгож байна.

Хууль хяналтын байгууллагад шилжүүлсэн асуудал: Тайлант онд хууль хяналтын байгууллагад 51 асуудал, өмнөх онуудын үлдэгдэл 38 асуудал, нийт 89 асуудал хууль хяналтын байгууллагад шилжүүлсэн байна. Үүнээс өмнөх онд шилжүүлсэн 7, тайлант онд шинээр шилжүүлсэн 1 асуудлыг бүрэн шийдвэрлэж, өмнөх онд шилжүүлсэн 19, тайлант онд шинээр шилжүүлсэн 11 асуудлыг хууль хяналтын байгууллагаас хэрэгсэхгүй болгосон байна.

Хүснэгт 10. Хууль хяналтын байгууллагад шилжүүлсэн асуудал (тоогоор)

Зөрчлийн төрөл	Эхний үлдэгдэл	Тайлант хугацаанд шинээр шилжүүлсэн	Бүгд	Хэрэгжилт					
				Бүрэн шийдвэрлэгдсэн		Хянагдаж байгаа		Хэрэгсэхгүй болсон	
				Өмнөх оноос	Тайлант оноос	Өмнөх оноос	Тайлант оноос	Өмнөх оноос	Тайлант оноос
Хууль, хяналтын байгууллагад шилжүүлсэн асуудал	38	51	89	7	1	12	39	19	11

Хууль хяналтын байгууллагад шилжүүлсэн асуудлын хувьд шийдвэрлэлт харьцангуй бага буюу дээрх үзүүлэлтээс харвал дийлэнх нь хяналтад байна. Төрийн аудитын байгууллагаас хууль хяналтын байгууллагад шилжүүлсэн нөхцөл байдлын талаарх шийдвэрлэлт, тэдгээртэй холбоотой мэдээллийг гаргуулан авах, нөгөө талаас үндэслэл бүхий баримт, нотолгоо, мэдээллээр тэдгээрийг хангах зэргээр тодорхой хүрээ, хязгаарт хууль хяналтын байгууллагатай хамтран ажиллаж байна.

Төрийн албан тушаалтны төрд учруулсан хохирол: Төрийн аудитын тухай хуулийн 36 дугаар зүйлийн 36.1-д "Төрийн аудитын байгууллага тухайн жилд Захиргааны ерөнхий хуулийн 103.3-т заасны дагуу төрийн албан тушаалтны төрд учруулсан хохирлыг төлүүлэх үүргийн биелэлтийн талаарх мэдээллийг жил бүр Үндэсний аудитын газрын цахим хуудсанд байршуулна" гэж заасан. Тайлант онд 1,432.5 сая төгрөгийн 33 төрийн албан тушаалтны төрд учруулсан хохирлыг төлүүлэхээр шийдвэрлэснээс 13 буюу 39.4 хувь, өмнөх оны үлдэгдэл 96 төрийн албан тушаалтны төрд учруулсан хохирлыг төлүүлэх үлдэгдлээс 9 буюу 9.4 хувь нь тус тус хэрэгжсэн байна.

Хүснэгт 11. Төрийн албан тушаалтны төрд учруулсан хохирлын шийдвэрлэлт, зөрчлийн төрлөөр (сая төгрөг)

Зөрчлийн төрөл	Эхний үлдэгдэл		Хэрэгжилт		Тайлант хугацаанд нэмэгдсэн		Хэрэгжилт	
	Тоо	Дүн	Тоо	Дүн	Тоо	Дүн	Тоо	Дүн
Бүгд	96	2,512.6	9	72.4	33	1,432.5	13	222.6
Зөвлөмж	2	31.7	-	2.0	3	493.1		
Албан шаардлага	82	2,216.9	9	69.7	25	918.1	9	205.3
Төлбөрийн акт	10	117.5		0.7	5	21.3	4	17.3
ХХБ-д шилжүүлсэн асуудал	2	146.8	-	-	-	-	-	-

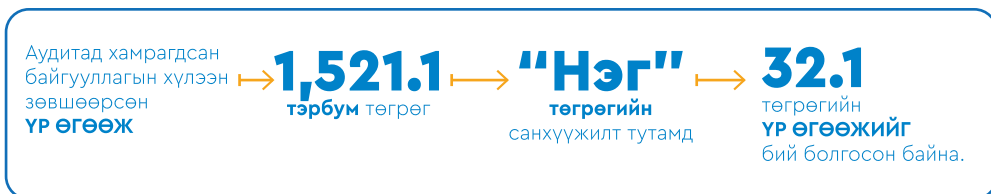
АУДИТЫН ҮР ӨГӨӨЖ

Аудитын үр өгөөж нь төрийн аудитын байгууллага төсвөөс авсан санхүүжилтийн нэг төгрөг тутамд хэдэн төгрөгийн санхүүгийн үр өгөөжийг бий болгон улс, нийгэм, байгууллага, иргэдэд ашиг тус үзүүлснийг илэрхийлэх үр дүнгийн үзүүлэлт юм.

Аудитаар тогтоосон төлбөрийн акт, өгсөн албан шаардлага, зөвлөмж, хийсэн залруулгын дүнд шалгагдагч байгууллага өөрийн чиг үүргээ хэрэгжүүлэхдээ хөрөнгө, нөөцөө хэмнэсэн, үр ашгаа дээшлүүлсэн, бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ, үйл ажиллагааны чанарыг сайжруулсан бол аудитаас үр өгөөж бий болсон гэж үздэг.

Санхүүгийн үр өгөөж нь төлбөрийн акт, албан шаардлага болон зөвлөмжийг хэрэгжүүлснээр бий болсон үр өгөөж байх бөгөөд аудитаар илрүүлсэн зөрчил, өгсөн зөвлөмж, тогтоосон төлбөрийн акт болон албан шаардлагын хэрэгжилт нь төсвийн хэмнэлт үүсгэх, нөхөн төлбөр ногдуулснаар төвлөрүүлэх орлогын нэмэгдэл бий болох зэрэг бодит санхүүгийн үр өгөөжийг бий болгосон нь аудитын тайланд тусгагдсанаар нотлогддог.

Тайлант хугацаанд аудитаар тогтоосон төлбөрийн акт, өгсөн албан шаардлагыг хэрэгжилтийн үр дүнд улс, орон нутгийн төсөвт нийт 62.8 тэрбум төгрөгийн орлого төвлөрүүлсэн байна. Нийт төвлөрүүлсэн орлогын 42.3 тэрбум төгрөг нь төлбөрийн актын дүнд, 20.5 тэрбум төгрөг нь албан шаардлагыг хэрэгжүүлснээр төвлөрсөн байна.

Дүрслэл 4. Санхүүгийн үр өгөөжийн дүн, (он)

Санхүүгийн бус үр өгөөж: Төрийн аудитын үйл ажиллагаа нь зөвхөн зөрчил илрүүлэхээс гадна дотоод хяналт, төлөвлөлт, тайлагналын чанар, эрсдэлийн удирдлага, худалдан авалтын сахилга бат болон байгууллагын хариуцлагыг сайжруулахад эерэг нөлөөллийг бий болгодог.

Шалгагдагч байгууллагын үйл ажиллагаанд гарсан чанарын ахиц дэвшил, сайжралаар илэрхийлэгдэх 967 санхүүгийн бус үр өгөөж (мөнгөн дүнгээр илэрхийлэгдэх боломжгүй гэж үзсэн)-ийг бий болгожээ.

Төрийн аудитын байгууллага 2026 оныг “Аудитын нөлөөллийг тооцох, үнэлэх тогтолцоог төлөвшүүлэх жил” болгон зарлаж, бодлогын хэрэгжилтийг хэмжих, тайлагнах шинэ хандлагыг хэрэгжүүлэхээр зорьж байгаа тул санхүүгийн бус үр өгөөжийг найдвартай, итгэл үнэмшилтэй тооцож, аудитын дүнд бий болсон илрүүлэлтийг давтан гаргуулахгүй байх, тухайлсан аудитын түвшинд тогтоосон алдаа зөрчил дахин давтагдахгүй байхад орших юм.

Бид аудитын үр дүнд бий болсон нийт үр өгөөжийг тооцохын тулд санхүүгийн бус үр өгөөжийг бодитой тооцож үнэлэх, аудитын нөлөөллийн дүнд тодорхой ахиц дэвшил гарч, эерэг үр нөлөө, сайжрал бий болсон эсэхийг дүгнэж тайлагнадаг.

Тайлант хугацаанд хэрэгжүүлсэн аудитын дүнд төрийн байгууллагуудын үйл ажиллагааны үр ашиг, засаглалын чанар, төсөв санхүүгийн зарцуулалтын сахилга бат, бодлого-төсвийн уялдаа, нийгмийн үйлчилгээний чанар зэрэг олон талын чанарын ахиц дэвшил гарснаар Төрийн аудитын байгууллагын бодит нөлөөллийг илэрхийлэх юм.

Төрийн аудитын дүнд чанарын ахиц дэвшил нь зөвхөн мөнгөн дүнгээр хэмжигдэхгүй ч төрийн үйл ажиллагааны үр ашиг, иргэдэд үзүүлэх үйлчилгээний чанар, нийгмийн үнэ цэнийг нэмэгдүүлэх юм.

Санхүүгийн тайлангийн аудитаар төрийн байгууллагуудын санхүүгийн удирдлага, дотоод хяналт, хууль, журам мөрдөлт, санхүүгийн тайлагналын үнэн

зөв байдалд суурь түвшний чанарын ахиц гарч байсныг санхүүгийн бус үр өгөөж гэж үзсэн. Үүнд:

- Дотоод хяналтын тогтолцоо сайжирсан. Бүртгэл, тайлан, хөрөнгийн хадгалалт, авлага-өглөгийн хяналт сайжирч, зарим байгууллагууд санхүүгийн мэдээллээ үнэн зөв, найдвартай илэрхийлэх нөхцөлийг бүрдүүлсэн;
- Хууль, журам мөрдөлт нэмэгдсэн. Цалин, урамшуулал, худалдан авалт, гэрээ хэлцэл, төсвийн зарцуулалт хуульд нийцэж, давтан зөрчил багассан;
- Санхүүгийн тайлангийн үнэн зөв байдал дээшилсэн. Орлого, зарлага, хөрөнгө, өр төлбөр, авлага-өглөгийн бүртгэл бодит дүнтэй нийцэж, байгууллагын удирдлагын шийдвэр гаргалт илүү нотолгоонд суурилдаг болсон;
- Үйл ажиллагааны үр ашиг, хэмнэлт бий болсон. Илүү олгосон цалин, урамшуулал, томилолтын зардлыг бууруулж, шаардлагагүй зардлыг таслан зогсоосноор төсвийн хэмнэлт бодитоор бий болсон;
- Ил тод байдал нэмэгдсэн. Шилэн дансны мэдээлэл, худалдан авалтын бүртгэл, тайлагналын чанар сайжирч, иргэд болон хэрэглэгчдэд хүрэх мэдээллийн ил тод байдал дээшилсэн;
- Эрсдэл буурсан. Найдваргүй авлага үүсэх, хөрөнгө үрэгдэх, хууль зөрчих, давтан зөрчил гарах эрсдэл багасаж, байгууллагын санхүү-үйл ажиллагааны тогтвортой байдал дээшилсэн;
- Байгууллагын засаглал, хариуцлага сайжирсан. Урамшуулал, шийдвэр гаргалт ил тод болж, дотоод хяналт бэхэжсэний үр дүнд байгууллагын соёл, сахилга, хариуцлага сайжирч байна.

Эдгээр ахиц дэвшил нь төрийн байгууллагуудын тогтвортой, үр ашигтай, хариуцлагатай үйл ажиллагааг бүрдүүлэхэд чухал ач холбогдолтой бөгөөд аудитын байгууллагын нөлөөллийн үр дүнг нэмэгдүүлнэ.

Төрийн аудитын байгууллагаас өгсөн зөвлөмж хэрэгжсэнээр зөрчил дутагдал дахин гарахгүй буурах, эрсдэлийг урьдчилан тооцож, таслан зогсоох, төсвийн хөрөнгийн үр ашиг, ил тод байдал нэмэгдэж, байгууллагын хариуцлага, санхүүгийн сахилга бат дээшилж, үнэлэгдэх боломжтой бөгөөд төрийн байгууллагын тогтвортой, хариуцлагатай, үр дүнд суурилсан менежментийн суурийг бэхжүүлэхэд хувь нэмрээ оруулсан.

Аудитын дүнгээр "илрүүлэлт" буурахгүй байгаа ч 2025 онд гүйцэтгэсэн аудитын дүн, дүгнэлтээс гаргасан шийдвэрийн хэрэгжилтийн дүнд төрийн байгууллагуудын бодлого, төсвийн уялдаа, төлөвлөлтийн чанар, үйлчилгээний хүртээмж, хяналт-шинжилгээ, дотоод хяналтын тогтолцоо, санхүүгийн сахилга, тайлагналын үнэн зөв байдал зэрэг суурь үзүүлэлт сайжирсан байна.

Гүйцэтгэлийн аудитын хүрээнд төсвийн бодлого, хөрөнгө оруулалт, үйлчилгээний чанар, засаглалын ил тод байдал дээшилж, санхүүгийн тайлангийн аудитын үр дүнд санхүүгийн мэдээллийн үнэн зөв байдал, хууль, журмын мөрдөлт, хяналтын тогтолцоо, арвилан хэмнэлт, хариуцлага сайжирсан байна.

АУДИТЫН ДҮН

ҮАГ-ын аудитын чиг үүрэг бүхий нэгж болох Санхүүгийн аудитын газар (САГ), Нийцлийн аудитын газар (НАГ), Тусгай чиг үүргийн аудитын газар (ТЧҮАГ), Гүйцэтгэлийн аудитын газар (ГАГ)-ын аймаг, нийслэл дэх Төрийн аудитын газруудын 2025 онд гүйцэтгэсэн аудитын үр дүнг сэдэв бүрээр хураангуйлан тайлагнаж байна.

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН 2024 ОНЫ САНХҮҮГИЙН НЭГТГЭСЭН ТАЙЛАНГИЙН АУДИТ

Төсвийн тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.10.2 дахь заалтын дагуу Засгийн газрын 2024 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайланд аудит хийж, "Хязгаарлалттай" дүгнэлт өгч, аудитын тайланг УИХ, Засгийн газарт хүргүүлсэн.

Аудитаар нийт 10,845.0 тэрбум төгрөгийн алдаа, зөрчил илрүүлснээс 4,806.4 тэрбум төгрөгийн 8 алдааг залруулж, 13.1 тэрбум төгрөгийн зөрчилд 2 төлбөрийн акт тогтоож, 5,406.6 тэрбум төгрөгийн зөрчилд 4 албан шаардлага, орон нутгийн 1 төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн санхүүгийн нэгтгэсэн тайланд "Сөрөг" дүгнэлт авсан тул хариуцлага тооцуулах 1 албан шаардлагыг тус тус хүргүүлж, 618.9 тэрбум төгрөгийн алдаа зөрчилд 8 зөвлөмж өглөө.

Санхүүгийн тайлангийн аудитаар шалгасан нийцлийн асуудлаар нийт 726.1 тэрбум төгрөгийн зөрчилд 1 албан шаардлага, 9 зөрчлийг давтан гаргахгүй байх 9 зөвлөмж өгч, 13.1 тэрбум төгрөгийн 2 санхүүгийн үр өгөөжийг тооцсон байна.

Аудитын дүн, дүгнэлтэд үндэслэн УИХ-д 1 асуудал толилуулж, цаашид үйл ажиллагаандаа хэрэгжүүлэн ажиллах 12 зөвлөмж өгснөөс Монгол Улсын Ерөнхий сайдад 6, Монгол Улсын Тэргүүн Шадар сайд бөгөөд Эдийн засаг, хөгжлийн болон Сангийн сайдад тус тус 3 зөвлөмж хүргүүлсэн байна.

Монгол Улсын Их Хурлын анхааралд толилуулсан нь:

Төрийн болон орон нутгийн өмчийн тухай хуулийн шинэчлэлийн хүрээнд төрийн болон орон нутгийн өмчит, өмчийн оролцоотой хуулийн этгээдүүдийн засаглал, эрх зүйн орчныг олон улсын жишигт нийцүүлэх, үйл ажиллагааны хараат бус, ил тод байдлыг хангахад чиглэсэн өөрчлөлт сайжруулалт хийхийг уламжилсан байна.

Монгол Улсын Ерөнхий сайдад зөвлөсөн нь:

Төсвийн сахилга, хөрөнгө оруулалтын удирдлага болон аудитын дүгнэлт, арга хэмжээний хэрэгжилтийг сайжруулах хүрээнд хөрөнгө оруулалтын санхүүжилтийн үлдэгдлийг жил дамжуулан барьцаа дансанд байршуулах шийдвэрийн зохистой байдлыг нягтлан судалж, аудитын байгууллагаас тогтоосон төлбөрийн акт, өгсөн албан шаардлага, зөвлөмжийн биелэлтийг үнэлж, хангалтгүй хэрэгжилттэй захирагчдад хариуцлага тооцох зайлшгүй шаардлагатай байна.

Төрийн болон орон нутгийн өмчит, өмчийн оролцоотой хуулийн этгээдийн засаглал, үйл ажиллагааны ил тод байдал, хариуцлагын тогтолцоог олон улсын жишигт нийцүүлэх шаардлага тулгамдаж байгаа бөгөөд санхүүгийн тайланг эзэмшлийн бүтэц, салбар чиглэлд тохируулан зөв нэгтгэх, хувьцааг олон нийтэд нээлттэй арилжих замаар компанийн ил тод байдал, үр ашиг, хяналтыг нэмэгдүүлэх нь чухал байна.

Төрийн байгууллагуудын дотоод хяналтын тогтолцоог бэхжүүлэхийн тулд дотоод аудитын эрх зүйн орчныг сайжруулж, түүний үр нөлөөг дээшлүүлэн, аудитаар илэрч буй алдаа, зөрчлийг бууруулахад чиглэсэн бодит арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх нь байгууллагуудын санхүүгийн сахилга, удирдлагын чанарт эерэг хөшүүрэг болно.

Тэргүүн шадар сайд бөгөөд Эдийн засаг, хөгжлийн сайд болон Сангийн сайд нарт зөвлөсөн нь:

Олон улсын хөгжлийн түнш, хандивлагч орон болон олон улсын байгууллагуудаас санхүүжиг төсөл, хөтөлбөрийн эх үүсвэрийг оновчтой тодорхойлж, хэлэлцээрийн шатанд эдийн засгийн үр өгөөжийг нэмэгдүүлэх чиглэлд илүү онцгойлон анхаарах шаардлагатай байна. Мөн экспортын хүчин чадлыг нэмэгдүүлэх, дотоодын үйлдвэрлэл, эрчим хүчний нийлүүлэлтийг сайжруулах бодлогын хүрээнд гадаад зээлийн оновчтой ашиглалтыг өргөжүүлэх нь зүйтэй. Түүнчлэн дэлхийн зах зээл дэх металлын үнэ, цэвэршүүлэх өртгийн өөрчлөлтийг харгалзан "Зэсийн баяжмал хайлуулах, боловсруулах металлурги-химийн үйлдвэр"-ийн техник, эдийн засгийн үндэслэлд нэмэлт тооцоо хийх шаардлага тулгарч байна.

Гадаад зээлийн хэлэлцээрүүдийг улсын төсвийн шингээх чадвар, төсөл хэрэгжилтийн хуваарь, хөрөнгийн үр ашигтай нягт уялдуулан боловсруулж, ашиглагдаагүй эх үүсвэрээс үүсэх зардлыг бууруулах, санхүүжилтийн зохицуулалтыг сайжруулах чиглэлд анхаарч ажиллах нь зөв гэж үзэж байна.

Засгийн газрын санхүүгийн нэгтгэсэн тайланд байгууллагын ангиллыг үнэн зөв тогтоож нэгтгэх, төрийн болон орон нутгийн өмчит хуулийн этгээдийн санхүүгийн тайланг бүрэн хамруулах нь санхүүгийн мэдээллийн ил тод, найдвартай байдлыг хангахад чухал ач холбогдолтой бөгөөд энэ чиглэлд холбогдох арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх нь зүйтэй байна.

Мөн гадаад зээлийн эх үүсвэрээр санхүүжсэн дамжуулан зээлийн үлдэгдлийг төсвийн ерөнхийлөн захирагчидтай тооцоо нийлж нягтлан баталгаажуулах, авлагын барагдуулалтыг шуурхай зохион байгуулах нь санхүүгийн сахилга бат, төсвийн тогтвортой байдлыг дэмжихэд нэн шаардлагатай тул энэ асуудалд онцгойлон анхаарч ажиллах нь зүйтэй байна.

МОНГОЛ УЛСЫН 2024 ОНЫ НЭГДСЭН ТӨСВИЙН ГҮЙЦЭТГЭЛД ХИЙСЭН АУДИТ

Төсвийн тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.10.2 дахь заалтын дагуу Монгол Улсын 2024 оны нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэлд аудит хийж, УИХ, Засгийн газарт хүргүүлэв. Засгийн газраас тайлагнасан Монгол Улсын 2024 оны нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэлийн нийт орлого ба тусламж 29,670.8 тэрбум төгрөг, нийт зарлага ба цэвэр зээлийн 30,591.1 тэрбум төгрөгийн гүйцэтгэлийг баталгаажуулж, 274.1 тэрбум төгрөгийн зөрчлийг давтан гаргахгүй байх 29 зөвлөмж өгч, 117.1 тэрбум төгрөгийн 3 алдааг аудитын явцад залруулга хийлгэлээ.

Аудитын дүн, дүгнэлтэд үндэслэн УИХ-д 2 асуудал толилуулж, Монгол Улсын Ерөнхий сайдад 11, Монгол улсын Тэргүүн Шадар сайд бөгөөд Эдийн засаг хөгжлийн сайдад 2, Сангийн сайдад 11, Аж үйлдвэр, эрдэс баялгийн сайдад 1, Хууль зүй, дотоод хэргийн сайдад 1, Хяналт, үнэлгээний Үндэсний хорооны даргад 2, Эрүүл мэндийн даатгалын Үндэсний зөвлөлийн даргад 1, нийтлэг асуудлаар ТЕЗ нарт зөвлөмж, нийт 29 зөвлөмж тус тус хүргүүлж, цаашид үйл ажиллагаандаа хэрэгжүүлэн ажиллахыг зөвлөв. Үүнд:

Монгол Улсын Их Хурлын анхааралд толилуулсан нь:

Төсвийн тухай болон Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн тусгай шаардлагыг хангасан ч төсвийн хүрээний мэдэгдэлд давтан өөрчлөлт оруулж буй нь төсвийн тогтвортой байдлын зарчим алдагдахад хүргэж байгаад анхаарах, мөн төсөвт шаардлага хангаагүй төсөл, арга хэмжээг тусган батлах зөрчил давтагдаж байгаа тул төсвийн төслийг санал болгох, өргөн барих, батлах үе шатанд хариуцлагын зохицуулалтыг сайжруулах шаардлага хэвээр байна.

Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтын аудитаар өмнөх жилүүдэд Улсын Их Хурал, Засгийн газарт өгсөн зөвлөмжийн хэрэгжилт хангалтгүй хэвээр байгаа бөгөөд хөрөнгө оруулалтыг дунд хугацаанд төлөвлөхгүй орхигдуулж ирсэн тогтолцооны алдааг зассан бодит шийдвэр гаргах шаардлагатайг тэмдэглэсэн байна.

Монгол Улсын Ерөнхий сайдад зөвлөсөн нь:

Төсвийн бодлогын хэрэгжилтийг урт болон дунд хугацааны хөгжлийн баримт бичгүүдтэй уялдуулж үнэлэх, төсвийн тайлагнал ба хариуцлагын системийг сайжруулах нь чухал бөгөөд нэгдсэн төсөв, төсвийн хүрээний мэдэгдлийн давтамжтай өөрчлөлтөөс үүдэлтэй тогтвортой байдлын алдагдлыг бууруулах шаардлагатай байна. Төсөвт шаардлага хангаагүй төсөл, арга хэмжээг тусгаж батлах зөрчил давтагдаж буй тул төсвийн төсөл боловсруулах, өргөн барих, батлах шат бүрд хариуцлагын зохицуулалтыг бэхжүүлэх;

Хөрөнгө оруулалтын бодлогын хэрэгжилт, хяналтын тогтолцоог сайжруулах хүрээнд хөрөнгө оруулалтын төлөвлөлтийг дунд хугацаанд нарийвчлан тодорхойлох, төсвийн өртөг, зориулалт, хамрах хүрээ зэргийг ил тод зааглах эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх, төсвийн ерөнхийлөн захирагчдын эрх шилжүүлэлтийн шалгуурыг тодорхойлох шаардлагатай. Хяналт-шинжилгээ, гүйцэтгэлийн дүгнэлтийг үе шаттай хийж тогтолцооны алдааг арилгаж, хөрөнгө оруулалтын үр ашиг, хариуцлагыг дээшлүүлэх;

Үндэсний баялгийн сан болон Ирээдүйн өв санд төвлөрүүлэх эх үүсвэрийг бодлогын түвшинд нэмэгдүүлэхийн тулд стратегийн ордуудаас төр эзэмших хувьцааны загвар, нөөц ашигласны төлбөрөөр орлуулах боломжийг судалж хэрэгжүүлэх, корпорац байгуулах, хөрөнгийн удирдлагын мандатыг боловсруулж сангийн хөрөнгийг эрсдэлийн удирдлагатай уялдуулан өсгөх шаардлагатай. Мөн төсвийн бодлогыг тогтвортой өсөлт рүү чиглүүлж, урсгал зардлыг хязгаарлан сонгуулийн мөчлөгөөс үл хамаарах хариуцлагатай төсөвлөлтийг хэрэгжүүлэх;

Засгийн газрын байгууллагын бүтэц, чиг үүргийн давхардлыг арилгаж үр ашгийг дээшлүүлэх, төсвөөс санхүүждэг үйлдвэрийн газруудад цалингийн ангилал, шатлалыг нэг мөр мөрдүүлэх замаар санхүүгийн сахилга батыг сайжруулах шаардлагатай. Түүнчлэн татаас, хөнгөлөлтийн үр нөлөөг үнэлж шат дараатай бууруулах, олон жил дамнасан авлага, эргэн төлөлтгүй зээл, хохирлын асуудлыг шийдвэрлэн барагдуулах, Нийгмийн даатгал болон Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн эрх зүйн орчныг шинэчилж сангуудын тогтвортой үйл ажиллагааг хангах бодлогын шинэчлэл хийх асуудлыг тус тус хөндсөн байна.

Тэргүүн шадар сайд бөгөөд Эдийн засаг, хөгжлийн сайд болон Сангийн сайд нарт зөвлөсөн нь:

Монгол Улсын эдийн засгийн тогтвортой байдлыг хадгалах үүднээс эрдэс баялгийн үнийн богино хугацааны хэлбэлзлээс хэт хамааралтай орлогын өсөлтөөс зайлсхийж, олон тулгуурт бүтэц бүхий эдийн засгийн тогтолцоог бүрдүүлэх бодлогыг урт, дунд хугацааны төсвийн баримт бичгүүдэд тодорхой тусган хэрэгжүүлэх нь зүйтэй. Түүнчлэн улсын хөгжлийн жилийн төлөвлөгөө, төсөвт тусгасан зорилт, үйл ажиллагааны хэрэгжилт, үр дүнг бодитой үнэлж тайлагнах замаар төсвийн удирдлага болон бодлогын хэрэгжилтийн хяналтын үр нөлөөг нэмэгдүүлэх шаардлагатай байна.

Төсвийн бодлогын хэрэгжилтийг сайжруулахын тулд хүрэх үр дүн, шалгуур үзүүлэлтүүдийг тодорхой, хэмжигдэхүйц байдлаар төлөвлөх, тэдгээрийг гүйцэтгэлтэй уялдуулан тайлагнах нь төсвийн үр ашиг, хариуцлагыг дээшлүүлэх үндэс болно.

Төсвийн хязгаарын хүрээнд төлөвлөлт хийгдсэн эсэхийг хянаж, төсөв захирагчдын санхүүгийн сахилга, хариуцлагыг сайжруулах, зардлын ангиллыг нарийвчлан тодорхой болгож, зарцуулалтын ил тод байдлыг хангах нь чухал байна. Үүнтэй зэрэгцэн татварын бодлогыг бүсчилсэн хөгжлийн үзэл баримтлалтай уялдуулж, уул уурхайн бус салбарын хөрөнгө оруулалтыг татах замаар эрдэс баялгийн мөчлөг дагасан орлогын хамаарлыг бууруулах бодлого баримтлах шаардлагатай.

Төсвийн төслийн санал боловсруулах, хянах, батлах үйл явцад төсвийн ерөнхийлөн захирагчидтай хамтын ажиллагааг бэхжүүлэх, хуульд хамааралгүй байгууллагын зардлыг тодорхойгүй байршуулахгүй байх, орон нутгийн сан, дансны ангиллыг нэгдсэн бодлогоор журамлах асуудал чухал байна.

МОНГОЛ УЛСЫН 2025 ОНЫ ТӨСВИЙН ТОДОТГОЛЫН ТӨСӨЛД ХИЙСЭН АУДИТЫН ДҮГНЭЛТ

Монгол Улсын Засгийн газрын бүрэлдэхүүний тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийг баталсантай холбоотойгоор Засгийн газрын шинэчилсэн бүтэц, бүрэлдэхүүнд нийцүүлсэн байдлаар Засгийн газар нь 16 яам, Ерөнхий сайд болон 19 сайдтай байхаар төсвийн тодотголыг өргөн мэдүүлж 8.4 тэрбум төгрөг, хуулиар тусгайлан байгуулаагүй 7 хороо, 3 зөвлөл, тэдгээрийн ажлын албыг татан буулгаж 11.2 тэрбум төгрөг, нийт 19.6 тэрбум төгрөгийн зардлыг бууруулжээ.

Гэвч УИХ-аас баталсан Монгол Улсын хөгжлийн 2026 оны төлөвлөгөөнд заасан төрийн албаны албан хаагчдын тоог 9 хувь бууруулахаар заасныг Төсвийн тодотголд хэрэгжүүлж эхлэхээр тооцсон нь чиг үүргийн давхардал, ажлын байрны ачаалалд бүрэн шинжилгээ хийгээгүй, түүнд үндэслэсэн цогц төлөвлөгөөгүйгээр механик аргаар бүх ТЕЗ нарын орон тоог жигд бууруулж байгаа нь төрийн үйлчилгээний чанар хүртээмжийг бууруулах эрсдэлийг бий болгож байгааг тэмдэглэсэн.

Засгийн газрын шинэ бүтэцэд нийцүүлэн тодорхой зардлыг бууруулсан боловч төрийн албан хаагчдын тоог механикаар бууруулах арга хэмжээний хувьд чиг үүргийн давхардал, ажлын ачааллын үнэлгээ, төрийн үйлчилгээнд процессын дахин инженерчлэл хийгдээгүй, нөгөө талаас төрийн үйлчилгээний чанарт сөргөөр нөлөөлөх эрсдэлтэй бөгөөд ингэснээр ажлаас шалтгаангүй чөлөөлөгдөх ажилтнуудад олгох нэг удаагийн тэтгэмж, ажилгүйдлийн даатгалын тэтгэмжийн зардал нэмэгдэх нөхцөлийг бүрдүүлж байгааг анхааруулсан.

Аудитын хүрээнд улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар санхүүжүүлэх төсөл, арга хэмжээ, төсөвт өртөг, санхүүжилтэд орох өөрчлөлтөд өгөх дэд дүгнэлтийг боловсруулсан. Тодотговол:³

- 2025 оны 6 дугаар сарын 26-ны өдрийн байдлаар тухайн төсөл, арга хэмжээний үндсэн барилгын ажлын даалгавар, зураг төсөл болон төсвийг бүрэн боловсруулж батлуулаагүй байгаа бөгөөд 2025 онд буюу сүүлийн хагас жилд хэрэгжүүлж дуусгахаар төлөвлөсөн нь хугацаандаа хэрэгжихгүй байх, төлөвлөсөн 41.8 тэрбум төгрөгийн санхүүжилтийг тухайн онд бүрэн ашиглах чадахгүйд хүрэх эрсдэлтэй гэж үзсэн.
- Дулааны III цахилгаан станцын өргөтгөл хэсгийн дээвэр болон байрны засвар /Улаанбаатар, Хан-Уул дүүрэг/ төсөл, арга хэмжээнд 7.0 тэрбум төгрөг зарцуулахаар төлөвлөсөн боловч магадлалаар баталгаажсан зураг төсөвгүй байжээ.
- Дүгнэлтэд дурдсан барилга байгууламж, их засварын 2 төсөл, арга хэмжээний нийт төсөвт өртөг, зураг төсөл магадлалаар баталгаажаагүй нь төсөвлөлтийн шаардлагад нийцэхгүй, холбогдох байгууллагуудаар хянуулж баталгаажуулсны дараа төсөвт өртөг өөрчлөгдөж болзошгүй гэж дүгнэсэн байна.

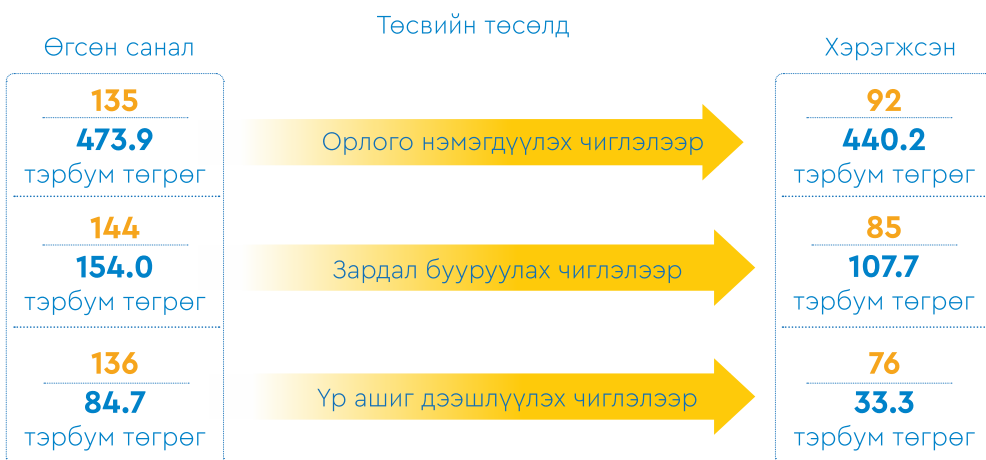

³ УАГ-ын Гүйцэтгэлийн аудитын хүрээнд гаргасан дүгнэлтээс ...

МОНГОЛ УЛСЫН 2026 ОНЫ НЭГДСЭН ТӨСВИЙН ТӨСӨЛД ӨГСӨН АУДИТЫН ДҮГНЭЛТ

Улсын төсвийн орлого нэмэгдүүлэх, зардал бууруулах, үр ашиг дээшлүүлэх чиглэлээр нийт 415 санал гаргаснаас 253 саналыг хэрэгжүүлж, 581.2 тэрбум төгрөгийн санхүүгийн үр нөлөө бодитоор бий болгосон нь аудитын зөвлөмж хэрэгжилтийн шатанд бодит үр дүн өгсөн.

Дүгнэлт өгөхдөө Монгол Улсын Засгийн газраас өргөн мэдүүлсэн 2026 оны нэгдсэн төсвийн төсөлд өгсөн дүгнэлтээр бодлогын баримт бичгүүдтэй агуулгын хувьд нийцэж байгаа боловч улсын хөгжлийн жилийн төлөвлөгөөг бүрэн хэрэгжүүлэх чиглэл, санхүүгийн тогтвортой бодлогын зарчимд давхар сөрөг нөлөө үзүүлэх эрсдэл байгааг анхааруулсан байна.

- Монгол Улсын Их Хуралд улсын нэгдсэн төсвийн төслийг жил бүр хэлэлцэхдээ төсвийн хүрээний мэдэгдлийг давтан өөрчлөх явдлыг хязгаарлаж, дунд хугацааны төлөвлөлтийн үр нөлөөг алдагдуулахгүй байх чиглэлийг Засгийн газарт өгөхөөс гадна төсвийн төсөлтэй хамт өргөн мэдүүлж буй хууль, тогтоолын төслүүд нь Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн нийтлэг болон тусгай шаардлагыг бүрэн хангасан байх зарчмыг хатуу мөрдүүлж байхыг уламжилсан.
- Монгол Улсын Засгийн газарт төсвийн тогтвортой байдлын зарчмыг баримтлан төсвийн хүрээний мэдэгдэлтэй уялдсан төсвийн төслийг өргөн мэдүүлэх, эрдэс баялгийн үнэ буурах эрсдэлд бэлэн байхын тулд орлогын эх үүсвэрийг төрөлжүүлэх бодлого хэрэгжүүлэх, Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн эрсдэлийн санг бүрдүүлж төсөвт байршуулах, Төрийн хэмнэлтийн тухай хуульд нийцүүлэн тэвчиж болох зардлыг хасаж, бүх шатны төсөв захирагчдад төсвийн үр ашгийг дээшлүүлэх чиглэл өгөх зэрэг асуудлуудыг хөндсөн.

Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар 26 ТЭЗ-ийн төсвийн багцад 2026 онд шинээр хэрэгжих 149, өмнөх оноос үргэлжлэн хэрэгжих 430, нийт 9,631.9 тэрбум төгрөгийн төсөвт өртөгтэй 579 төсөл, арга хэмжээг 3,267.3 тэрбум төгрөгөөр санхүүжүүлэхээр төлөвлөснийг хянаж дүгнэлт гаргасан. Тухайлбал:⁴

- Аудитаар улсын төсвийн 2026 оны хөрөнгө оруулалтын төлөвлөгөө, түүний суурь судалгаа, санхүүжилтийн бүтэц, бодлогын уялдаа, төлөвлөлтийн аргачлал, мэдээллийн чанар, хяналт, үнэлгээний тогтолцоо зэрэгт системийн доголдол байгааг тогтоов. Хөрөнгө оруулалтын нийт санхүүжилтийн 77.9 хувь нь барилга, 16.9 хувь нь тоног төхөөрөмж, үлдсэн бага хувийг ТЭЗҮ, цахим системд хуваарилсан нь хөрөнгө оруулалтын бүтэц хөгжлийн оновчтой чиглэлд нийцэхгүй, урсгал зардлын дарамтыг нэмэгдүүлэх эрсдэлтэй байна. 2026 онд 3.27 их наяд төгрөгийн хөрөнгө оруулалт төлөвлөсөн нь 2025 оноос өссөн ч төслийн тоо 2024 оноос 56 хувь, 2025 оноос 5.5 хувь буурсан нь шилжиж буй төслүүдийн хөрөнгө оруулалт дийлэнх нь байна. Шинэ төслүүдийн үр нөлөө, бэлэн байдлыг хангах төлөвлөлт сул байгааг тодотгон дүгнэв.
- Дунд хугацааны бодлогын үндсэн баримт бичгүүд (2026–2030) батлагдаагүй, боловсруулах шатанд байгаа тул хөрөнгө оруулалтын төлөвлөгөөг хөгжлийн бодлоготой уялдуулах боломжгүй, хөгжлийн бодлогын баримт бичгийн уялдаа хангагдаагүй байна. Санхүүжилтын эх үүсвэр нь "улсын төсөв" гэсэн ерөнхий нэршлээр тусгагдаж, урсгал ба хөрөнгийн зардлын ангилал, холимог эх үүсвэрийн ангилал тодорхойгүй нь хөрөнгө оруулалтын төлөвлөлт төсвийн хязгаарлалттай уялдахгүй, гүйцэтгэлийг шинжлэх боломжийг хязгаарласан.
- Шинээр хэрэгжүүлэх 71 барилгын төслийн урсгал зардлын ирээдүйн дарамтыг тооцох судалгаа хангалтгүй, ТЭЗ-дын оруулсан мэдээлэл хоорондоо зөрүүтэй, зарим төсөлд урсгал зардлын тооцоо огт байхгүй байсан нь төсвийн ачааллыг урьдчилан үнэлэх боломжийг боомилж байна. Шинэ 149 төслийн 50.3 хувьд (75 төсөл) санхүүжилтийг тэнцүү хуваарилаагүй нь төслийн хэрэгжилтийн эрсдэлийг нэмэгдүүлж, хугацаа хэтрэх, хөрөнгө дутагдах шалтгаан болж байна.

⁴ УАГ-ын Гүйцэтгэлийн аудитын хүрээнд гаргасан дүгнэлтээс ...

